Guatelli Paşa
Osmanlı Sarayının İkinci İtalyan Maestrosu

Dr. Emre Aracı

Osmanlı Imparatorluğu'nda II. Mahmud ile başlayan Batı medeniyeti ve kültürünün resmen benimsenmesi süreci içerisinde musiki reformları kapsamında İstanbul'a yerleşen İtalyan sanatçılar arasında iki isim derhal dikkatleri çeker. Bunlardan ilki meşhur opera bestekârı Gaetano Donizetti'nin en büyük ağabeyi Giuseppe Donizetti (1788-1856), diğeri ise Callisto Guatelli'dir (1818-1900). Her ikisi de paşalık mertebesine kadar yükselen bu iki şahsiyetin İstanbul'daki yaşamları bir bütün halinde bakıldığında 1828'den 1900 yılına kadar sürer ve dolayısıyla II. Mahmud, Abdülmecid, Abdülaziz, V. Murad ve II. Abdülhamid gibi bu devre damgalarını vurmuş beş padişahın da saltanatını içerir. Bundan ötürü de hayatları bir yerde dönemlerinin değişken müzik tarihçesinin de âdeta yansımasıdır.

Hem Donizetti ve hem Guatelli saraya bağlı olan Muzika-yı Hümâyun'da öğretmenlik ve direktörlük yapmışlardır. Giuseppe Donizetti zaten İstanbul'a "Osmanlı Saltanat Muzıkalarının Baş Ustakârı" görev tanımı ile davet edilmiştir ve aslen İtalyan bandolarında görev yapmış olup asker kökenlidir. Guatelli ise sivil bir müzisyen olarak İstanbul'a gelmiş ve sonradan Muzika-yı Hümâyun'un başına getirilmiştir. Guatelli Donizetti'nin 12 Şubat 1856 tarihinde ölümüyle boşalan makamına onun halefi olarak bizzat Sultan Abdülmecid tarafından tayin edilmiştir. Dolayısıyla kariyerlerinin bu organik bütünlüğü de bir yerde enteresan bir talihle birbirini takip etmektedir. Nitekim bu tayin haberi 21 Şubat 1856 tarihli *Journal de Constantinople* gazetesinin sütunlarında da "Majesteleri Padişah bundan daha güzel bir seçim yapamazdı" ifadesiyle açılan paragrafta gözümüze çarpmaktadır. Gazetenin bildirdiğine göre "[Pera] halkı uzun bir süredir Bay Guatelli'nin musiki dehasını takip ve takdir etmektedir. Dolayısıyla iyi karakteri ve etrafına neşe saçan kişiliğiyle pek çok kimsenin sevgisini kazanan bu saygın bestecinin şerefli terfisini duyuruyor olmak bizler için büyük bir mutluluktur".[1]

Böylesine önemli bir makamda bulunmuş olmasına rağmen Guatelli'nin hayatı hakkında Donizetti'ye kıyasla pek fazla belge bulunmadığı görülür. Giuseppe Donizetti ne de olsa meşhur bir müzisyen soyadı taşımaktadır ve Avrupa arşivlerinde saklanan ona ait nota, mektup ve görsellerin Gaetano Donizetti araştırmalarına endeksli olarak günümüze ulaştığı görülmektedir.

1 *Journal de Constantinople*, 21 Şubat 1856.

Guatelli ise çağdaşları ile pek farklı bir kader olmadığı haliyle unutulmuşluk mertebesine itilivermiştir. Bunda etken biraz da Osmanlı sarayında 19. yüzyılda öğretmenlik yapan müzisyenleri hafif müzik bestekârı olarak görmek ve müzisyenlik değerlerini vasat olarak değerlendirmekten kaynaklanmaktadır. Nitekim onun hatırasını ilk canlandıranlar arasında bulunmanın yanısıra önemli biyografik bilgilerin günümüze ulaşmasını da sağlayan Mahmud Ragıp Gazimihal dahi Guatelli için "kuvvetli bir konservatuvar tahsili görmemiş olduğu, pratikten kumpanya maestroluğuna yükselebilmiş istidatlardan sayılması gerektiği ve hatta neden dolayı Abdülmecit devrinde pek kısa bir tecrübeden sonra yerini bir başka İtalyan'a terkettiği kolaylıkla istintaç edilebilir [...] Abdülhamit onun musikideki kifayetsizliğini bilmekle beraber, hoş kullanarak emektarlığına riayet göstermiştir" der[2]. Sanki bu görüşten yola çıkarcasına, bestelemiş olduğu salon parçası türündeki eserlerinin birçoğu çağdaşlarına göre çok daha fazla Avrupa matbaalarında basılmış olmasına ve yazdığı marşların temalarının yine çağdaşlarına kıyasla daha neşeli, nükteli ve kulakta kalır olmalarına rağmen, Guatelli'nin besteciliği ve ürettiği eserleri tesbit ederek ciddi anlamda kataloglanmasını sağlamak yönünde günümüze kadar hiçbir ciddi girişimde bulunulmamış veya hazırlanan kollektif kataloglarda da bilinen bir iki marşından öteye gidilmemiştir.

Onun İstanbul'da gömülü olduğu yerin dahi araştırılmadığı, Feriköy Latin Katolik Mezarlığı'ndaki mezarının bu makalenin hazırlanması sırasında yapılan tesbitler sonucunda ortaya çıkmış bulunmasından ve mezartaşındaki biyografik bilgilerin dahi günümüze kadar başka hiçbir kaynakta değerlendirilmemiş olmasından açıkça görülmektedir. Esasta üzerindeki mermer haçı bir fırtına sonrası devrilen bir ağaç tarafından kırılan ve burada fotoğrafı ilk defa yayımlanan bu mezartaşından da görüleceği üzere Callisto Guatelli'nin ölümü pek çok kaynakta günümüze kadar verilen 1899 yılı değil 1900'dür. Mezarlık kayıt defterinde de ölüm günü 25 Mart 1900 olarak verilmektedir. Böylelikle Callisto Guatelli'nin doğru ve kesin ölüm tarihi Türk müzik tarihindeki yerini bulmaktadır. Mezartaşında onun doğum tarihi ise 1818 olarak belirtilmiştir. Türk kaynaklarında bu tarih genel olarak 1820 olarak verilir. İtalyan kaynaklarında ise doğum tarihi 26 Eylül 1819 olarak, kesin gün ve ay şeklinde verilmektedir, ancak yıl itibarıyla Feriköy Latin Katolik Mezarlığı'ndaki arşiv kaydı ile tutarsızdır[3].

Callisto Guatelli İtalya'nın Parma şehrinde doğmuştur. O sırada "Parma, Piacensa ve Guastalia" olarak bilinen bu dükalık aynı zamanda Giuseppe

2 Mahmut Ragıp Gazimihal, *Türk Askeri Muzıkaları Tarihi*, İstanbul, 1955, s. 70.
3 Bkz: Archivio del Battistero, Libro dei battezzati; P. Bettoli, I nostri fasti, 91; A. Pariset, Dizionario Biografico dei Parmigiani, 1905, 51; Schmidl, Dizionario Universale Musicisti, 1, 1926, 673-674, e 3, 1938, 385; N. Pelicelli, Musica in Parma, 1936, 279; B. Molossi, Dizionario biografico, 1957, 81; G.N. Vetro, Il giovane Toscanini, 1982, 38.

Verdi'nin ülkesidir. İleride bu şehirden Arturo Toscanini gibi de bir orkestra şefi çıkacaktır. Guatelli, resmi adı Scuola di musica del Carmine di Parma olan, şehir müzik okuluna 9 Eylül 1830 tarihinde öğrenci olarak girer. Burada Francesco Hiserich'ten (1772-1851) kontrabas ve Antonio de Cesari'den (1797-1853) şan dersleri alır ve 1 Temmuz 1837'de mezun olur[4]. Aralarında 1844 yılında çalıştığı Cenova'daki Teatro Carlo Felice'nin de bulunduğu değişik İtalyan tiyatrolarında koro şefi olarak görev yapmasının ardından Guatelli büyük olasılıkla Naum Tiyatrosu'nun daveti üzerine Osmanlı başkentine gelir. Adının sık sık 1846 yılından sonra İstanbul basınında çıktığı göz önüne alınırsa İstanbul'a bu tarihlerde gelmiş olmalıdır. Nitekim Naum Tiyatrosu'nun *Journal de Constantinople*'a verdiği opera ilânlarında Callisto Guatelli'nin zaman zaman koro şefi, zaman zaman da sahne direktörü olarak görev yaptığı görülmektedir. Bununla birlikte daha İstanbul'a geldiği ilk yıllardan dahi Guatelli sarayın derhal ilgisini çekmiştir. 18 Aralık 1846 tarihinde eski Çırağan Sarayı'nda padişah ve maiyeti huzurunda bir solo piyano resitali vermiş ve bu konser için de kendisine 5,000 kuruş ödenmiştir.[5]

Maiyetinde bulundurduğu popüler sanatçılar yararına Naum Tiyatrosu da zaman zaman Pera'daki sahnesinde özel galalar tertip etmekteydi. Bu gibi gecelerin ilânları önceden gazetelerde duyrulmakta ve ardından konser sonrası toplanan hasılatın belirlenen miktarı da sanatçıya ödenmekteydi. Naum Tiyatrosu'nun kıdemli bir sanatçısı olarak Maestro Guatelli için de benzer bir gece düzelediğini 1859 Mart ayının son haftasında *Journal de Constantinople*'da çıkan ilânlarda görmekteyiz. 30 Mart 1859 gecesi verilen bu konser Guatelli'nin yanısıra J. Figlinesi adında bir başka sanatçının da hayrına düzenlenmiştir. Gazete ilânındaki programın içeriğinden Beyoğlu Sahnesi'nde icra olunan müzik türünün niteliği konusunda da birinci elden bilgi edinmek imkânına sahibiz. Konser, Guatelli'nin Sultan Abdülmecid için bestelediği marş ile başlar. Açılış Mercadante'nin *Leonora* operasından ikinci perdedir. Bunu müteakip bazı oryantal havalar çalınır ki gazete fonetik yazılımla eserlerin adlarını verir. İlk olarak *Ah Efendim! Ah Sultanım!* adlı şarkı, ardından da *O Dökülen Kumral Saç* seslendirilir. Birinci yarının son iki eseri ise Guatelli'nin kendi besteleridir: *Le Souvenir* ve *Le Papillon* adlı bir dans. İkinci kısım maestro Figlinesi'nin bir orkestra uvertürü ile açılır. Verdi'nin *Ernani*'sinden Cavatine'in ardından bu sefer Muzika-yı Hümâyun komutanı Necip Paşa'nın aranje ettiği üç geleneksel oryantal şarkı çalınır. Konserin üçüncü bölümü ise *La Traviata* operasının son perdesidir. Gazete ilânına önemli bir de not düşülmüştür: Maestro Guatelli'nin aranje ettiği oryantal şarkılar İstanbul'da bu konserde ilk defa seslendirilmektedir.

4 http://biblioteche2.comune.parma.it/lasagni/gru-gus.htm#GUATELLI CALLISTO.
5 *Journal de Constantinople*, 21 Aralık 1846.

30 Mart 1859 tarihli bu konser ilânı sadece repertuar anlamında değil, Guatelli'nin İstanbul'daki aktif sanat hayatında da ilgilendiği müzik türleri ve eserlerini bizlere göstermesi açısından önemlidir. Örneğin onun sarayla olan bağlantısı konserin kendi bestesi olan bir padişah marşı ile açılmasından derhal görülür. *Souvenir* ve *Papillon* gibi Avrupai dansların yanısıra Guatelli'nin geleneksel Türk müziği parçalarını armonize etmekteki ilgisi de bu repertuara hakimdir. Buradaki eser seçiminin böylesine eklektik oluşunun Naum Tiyatrosu'nun temsillere müslüman halkı da cezbetme düşüncesi ile alâkalı olmuş olabileceği düşünülse de teksesli geleneksel Türk eserlerini armonize etmek fikri, Gutaelli'den önce Giuseppe Donizetti'nin bestelerinde de göze çarpan bir unsurdur.[6] Ancak Guatelli bu alanda selefine göre çok daha fazla eser yayımlamıştır. Bunda baskı teknolojisinin payı ve Osmanlı'da gelişen nota yayımcılığının da etkisi bulunmaktadır. Örneğin 19. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul'da notacı Hacı Emin Efendi'nin bastığı geleneksel Türk eserleri dizisinde pek çok armonizasyonun Guatelli tarafından yapıldığına dair ibareler sıklıkla karşımıza çıkar. Bu eserler sonraları *Malumat* Dergisi ilâvesi olarak da verilmiştir.

Ancak Guatelli'nin bu türde en kapsamlı sayılabilecek çalışması Leipzig'de bulunan ve dünyanın önde gelen nota yayımcılarından biri olan Breitkopf ve Härtel tarafından basılan, piyano için bestelemiş olduğu *Arie nazionali e Canti popolari Orientali antichi e moderni* [*Eski ve Yeni Milli Havalar ve Popüler Oryantal Şarkılar*] başlığını taşır. İki albüm halinde yayımlanan ve toplam yirmi dört kısa parçadan oluşan bu koleksiyondaki eserlerden bazıları devrin padişahı Sultan Abdülmecid ve aile fertlerinin isimlerini taşır.[7] Meşhur Alman besteci Johannes Brahms'ın kütüphanesinde dahi bu albümlerin kopyalarına rastlanmış olması 19. yüzyıldaki Osmanlı müziğinin Batı ekseninde sürdürdüğü yenilik arayışının enteresan bir uzantısını gösterir.[8] Önsözünde Guatelli, sarayda bulunan orijinal yazmaları kullanmasına ve bu eserleri armonize ederek yayınlanmasına izin verdiği için padişaha teşekkürlerini sunar. Uzun zamandır ihmale uğrayan böylesine önemli bir repertuar üzerinde çalışabilmiş olmanın mutluluğunu da dile getiren Guatelli, albümünü İstanbul'da görev yapan Yunan Krallığı Büyükelçisi Signor Demetrio Paspalli'ye ithaf etmiştir. Her iki cild (Seria I ve II) Sultan Abdülmecid'in adını taşıyan ve Doğu melodik motifleriyle süslü Avrupai marşlar ile açılır. Seria I'deki Saltanat Marşı'nı Sultan Abdülmecid'in üç kızı ve annesinin adını taşıyan geleneksel armonizasyonlar takip eder.

Bunlar kimi zaman homofonik akorlar eşliğinde işitilen teksesli melodiler,

6 Bkz: Emre Aracı, *Donizetti Paşa, Osmanlı Sarayı'nın İtalyan Maestrosu*, YKY, İstanbul, 2006, s. 125-138.

7 Bu eserlerden bazılarının orkestrasyonlu kayıtları için bkz. Emre Aracı, *Boğaziçi Mehtapları'nda Sultan Portreleri*, Kalan CD 303.

8 Ian Pace'ten Emre Aracı'ya 23 Haziran 2006 tarihli e-posta.

kimi zaman da polifonik kontrpuan tekniği ile birbirine örülü pasajlar şeklindedir. Ancak yer yer kulağa gelen oktav ve ünisonlar şarkıların aynı zamanda oryantal karakteristiğine de göndermeler yapar. Birinci albümde *Fatma Sultana* (Fatma Sultan; 1840-1884), *Rafiè Sultana* (Refia Sultan; 1842-1880), *Geminiè Sultana* (Cemile Sultan; 1843-1915) ve *Validè Sultana* (Bezmiâlem Valide Sultan; 1807-1853) eser başlıkları olarak değerlendirilirken, ikinci albümde *Muniré Sultana* (Münire Sultan; 1844-1862) *Adilé Sultana* (Adile Sultan; 1826-1899) ve padişahın kayınbiraderi *Fethi Achmet Pascia* (Ahmet Fethi Paşa; 1801-1858) ile adı belirtilmeyen bir Hanım Sultan (*Hanöm Sultana*) –ki Atiye Sultan ile Ahmet Fethi Paşa'nın kızları Seniye Sultan (1843-1910) olduğu düşünülebilir– konu edilir. Her iki albüm de Osmanlının iki ıslahatçı padişahı, III. Selim ve II. Mahmud'un, özgün bestelerinin çokseslendirilmiş haliyle sona erer. Böylece albümün saray ve padişahlarla olan bağı da kuvvetlendirilmiş olur.

Her ne kadar Gazimihal bu tür aranjmanları "Batı'nın 'Alberti bassosu' ve 'Murkys' gibi en basit akompanyıman prosedelerini andıran kolay oktavlamalarla" ahenklendirilmiş birer teşebbüs olarak nitelendirmişse de 19. yüzyıl İstanbul'unda bu tarz aranjmanlar sıklıkla yapılmış ve yukarıda da görüldüğü gibi Naum Tiyatrosu da dahil olmak üzere saray ve çevresindeki değişik mekânlarda seslendirilmiştir.[9] Hatta bu teşebbüsler zaman zaman mutasyona da uğrayarak *Mazurka et Chant Turc*, *Valse et Chant Turc* gibi enteresan Doğu Batı karışımı formların da doğmasına sebebiyet vermiştir. Guatelli'nin bu türde armonizasyon ve aranjmanlarının İstanbul nota matbaalarında basıldığı görülür. Ancak bu yöndeki çalışmalar sadece bugünün bakış açısından eleştiriye açık olmayıp, devrinde de müzisyenler arası çatışmalara sebebiyet vermiştir. Örneğin Arisdaguès Hohanessian ve Gabriel Eramian adında iki Ermeni şan profesörü 1858 yılında *La Lyre Orientale* adını taşıyan ve "Airs Orienteaux", yani Şark havaları armonizasyonları içeren bir albüm yayımlamışlar ve notanın önsözünde de seçilen eserlerin Callisto Guatelli tarafından armonize edildiğini ifade etmişlerdir. Guatelli ise bu edisyon ile yakından uzaktan hiç bir alâkasının olmadığını *Journal de Constantinople* gazetesine 19 Ağustos 1858 tarihinde yolladığı bir mektupta açıkça beyan ederek albümü şiddetle eleştirmiştir:

"Birçok söylentilere yol açan bu sahte eserde adıgeçen beyefendiler adımı haksız yere kullanmışlardır. Dolayısıyla bu koleksiyonun kanımca ne kadar kötü eser seçimi yapılmak suretiyle oluşturulduğunu ve baştan sona uygunsuz, yanlış akorlar ile dolu olduğunu ve bunu müzik gibi asil bir sanattan anlayan zevk sahibi eğitimli kitleye sunmanın ne derece utanç verici bir davranış olduğunu ifade etmek zorunda bırakıldım".[10]

Aynı mektubunda Guatelli "halkın merakını fazlasıyla tatmin edecek

9 Gazimihal, *Age.*, s. 69.
10 *Journal de Constantinople*, 21 Ağustos 1858.

olan ve büyük bir titizlikle seçilerek tanzim edilen" ve yukarıda detaylıca değinilen *Arie nazionali e Canti popolari Orientali antichi e moderni* albümlerini de İstunbullu müzikseverlere tavsiye eder.

Guatelli'nin Osmanlı müziğinden etkilenerek kaleme aldığı besteleri arasında sözleri Türkçe olan bir de koral *Hymne* bulunmaktadır.[11] Güftesi Sultan Abdülmecid ve devrine övgüler dolu olan bu eser orkestra eşliğinde, tenor ve bas olmak üzere, iki sesli koro düzenlemesi şeklinde bestelenmiştir. *Arie nazionali* albümünün birinci marşı ile benzerlik gösteren *Hymne*, 1857 yazında Guatelli'nin idare ettiği bir konserde Sultan Abdülmecid'in huzurunda da seslendirilmiş ve padişah besteyi çok beğendiği için üç kere tekrar edilmesini emretmiştir.[12] Guatelli'nin saray için hazırlamış olduğu besteler arasında şehzadelerin sünnet düğünü için özellikle yazılmış olan hediye nitelikli parçaların bulunması da dikkat çekicidir. Bu eserlerin notalarının Ankara'daki TSK Armoni Mızıkası Komutanlığı Arşivi'nde Guatelli'nin bandoyu çalıştırdığı döneme ait orijinal haliyle bando versiyonlarının günümüze ulaşmış olması da ayrıca önemlidir. Henüz tam tasnifi yapılarak yayımlanmamış olan bu arşivde Guatelli'ye ait pek çok orijinal bestenin yanısıra onun Şehzâde Yusuf İzzeddin ve Şehzâde Mahmud Celaleddin Efendi'lerin sünnet düğünleri için bestelediği iki parça tesbit edilmiştir.[13] Ancak burada ortaya çıkan Guatelli'ye ait en önemli eser onun korno konçertinosudur.[14] Bundan da Guatelli'nin bestelerinin sadece marşlar ve salon parçaları ile sınırlı olmayıp, orkestra eserlerinin de bulunduğu anlaşılmaktadır.

13 Temmuz 1859 sabahı Pera halkı *Journal de Constantinople* satırlarında garip bir haberle karşılaştılar: Askeri bandolar şefi ve Naum Tiyatrosu orkestrası direktörü Callisto Guatelli, Cuma gününden beri kayıplara karışmış bulunmaktaydı. Bu konuda gazeteye binlerce yorum haberi gelmişti, ama olayın kesin sonucu bilinmeden gazete herhangi bir spekülasyon yaratmamakta kararlıydı. Kaldı ki Guatelli evli ve çocuk babası bir adamdı. Bunu takiben gazetede üç gün sonra çıkan iki haber ise Guatelli'nin İstanbul'daki kariyerinin artık sonunun gelmiş olması gerektiğini göstermekteydi. Padişah Abdülmecid bandolarının başına Guatelli'nin yerine Pisani adında bir başka İtalyan'ı atamış, Naum Tiyatrosu da yeni bir yapılanmaya gitmek üzere değişik bir idare altına gireceğini duyurmuştur.[15] Guatelli'nin hayatındaki bu beklenmedik talih değişikliğinin, ya başka bir kadınla ilişki kurmasından ötürü, ya da Naum'da kendi

11 Bu eserin notası İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'ndedir.
12 *Revue et Gazette Musicale de Paris*, 24 Mayıs 1857.
13 Şehzâde Yusuf İzzeddin ve Şehzâde Mahmud Celaleddin Efendi'lerin sünnet düğünleri için Guatelli Paşa tarafından bestelenen eserler bugün TSK Armoni Mızıkası Arşivi'ndedir (45. Klasör; no: 50, 51).
14 Bu eser 2003 Şubat ayı içerisinde Ankara'daki Türk Silahlı Kuvvetleri Armoni Mızıkası Komutanlığı Arşivi'nde bizzat yapmış olduğum araştırmalar sırasında ilk defa gün ışığına çıkmıştır.
15 *Journal de Constantinople*, 16 Temmuz 1867.

hayrına düzenlenen konserden sonra belki de maddiyata bağlı bazı tartışmalardan ötürü ortadan kaybolması ile alâkalı olabileceği düşünülebilir. Dolayısıyla Sultan Abdülmecid'in onu görevinden alması ortadan kayboluşu ile ilgilidir ve Gazimihal'in yukarıda ifade ettiği gibi mesleğindeki yetersizliğinden ötürü olamaz. Zira Guatelli bu olayın ardından Osmanlı sarayındaki görevine Sultan Abdülaziz devrinde geri dönecektir.

Callisto Guatelli yine de talihli bir bestecidir; yazmalarının TSK Armoni Mızıkası Komutanlığı Arşivi'nde günümüze ulaşmasının yanısıra, Lucca ve Ricordi gibi Avrupa'nın tanınmış nota yayınevlerine İstanbul'dan ilettiği bestelerini de bastırtabilmiştir. Nitekim Franz Pazdirek *Universal Handbook of Musical Literature* başlıklı referans kitabında Guatelli'ye ait yirmi altı eser sıralar. Bugün dünya kütüphanelerinde az da olsa Callisto Guatelli'nin bestelediği eserlere rastlanmaktadır. Bunlar arasında koro için *Una notte sul Bosforo, serenata orientale* [Boğazda Bir Gece, Doğu Serenadı] ve keman ve piyano için bir romans olan *Pourquoi ai-je quitté ma Patrie?* [Ülkemden Ne İçin Ayrıldım?] otobiyografik özelliklere sahiptir. Bunun dışında esas yoğunluk Osmanlı temaları içeren askeri marşlardır. *Marche de l'Exposition Ottomane* [Osmanlı Sergi Marşı], *Marche Osmanié*, [Osmaniye Marşı], *Marche Impériale* [Marş-ı Sultani Aziziye (Sultan Abdülaziz için)] ve *Marche Orientale* [Doğu Marşı (Sultan II. Abdülhamid için)] bunlar arasında en önemlileri sayılır.

Aziziye Marşı'nın, devrinin en meşhur İngiliz bando şeflerinden Dan Godfrey'e ait bir de özel aranjmanı bulunmaktadır. Bu aranjman Sultan Abdülaziz'in 1867 Avrupa seyahati sırasında Londra'yı ziyareti vesilesiyle padişahın da portresinin kapağında bulunduğu bir hatıra edisyon şeklinde basılmıştır.[16] İngiliz bandoları da bu ziyarette devamlı surette *Aziziye Marşı*'nı çalmışlardır. Guatelli'nin İngiltere sarayı ile olan bir diğer bağlantısı da istikbâlin İngiliz Kralı VII. Edward'ın Galler Prensi olarak 1869'da İstanbul'a gelişinde kaldığı Salı Pazarı Sarayı'ndaki 80 kişilik orkestranın idaresinin kendisine verilmiş olmasıdır. Galler Prensi'nin Doğu seyahatini kaleme alan William Howard Russell sarayda her akşam Galler Prensi şerefine konser veren bu orkestradan bir hayli etkilenmiş ve hatıratında da bilhassa Guatelli'nin adını anmıştır.[17] Guatelli'nin 1863 yılında besteleyerek Sadrazam Mehmed Fuad Paşa'ya ithaf ettiği *Marche de L'Exposition Ottomane* (*Osmanlı Sergi Marşı*)'nda da *Osmaniye* ve *Aziziye Marşları* ile birlikte İngiliz Milli Marşı *God Save the Queen* ve popüler bir milliyetçi İngiliz şarkısı olan Thomas Arne'ın bestelediği *Rule Britannia*'nın temalarının duyulur olması dikkat çekicidir.

Callisto Guatelli'nin bir de Beyoğlu'nda inşa ettirmeyi düşündüğü anlaşılan bir opera binası projesi bulunmaktadır. Padişah tarafından kendisine verilen

16 The British Library, h.2932.a.(20.).
17 William Howard Russell, *A Diary in the East*, vol II, s. 480.

bir arsa üzerine inşası için 1873 Mayıs ayında Sultan Abdülaziz'in emriyle bazı şartlar koşularak bu hususta gerekli izin verilmiştir. Buna göre tiyatro tekel olarak işletilmemeli, yirmibeş sene sonra bütün eşya ve aletleri ile padişah hazinesine bağışlanmalı ama belediye vergisinden muaf tutulmalıdır.[18] Guatelli'nin 1870 Naum Tiyatrosu yangınından sonra Beyoğlu'ndaki tiyatro sıkıntısını gidermek amacıyla böyle bir girişimde bulunmuş olduğu düşünülse de onun bu projesi hiçbir zaman gerçekleşmemiştir.

Gazimihal'in biyografik notlarından anlaşıldığına göre Guatelli Türk ve Müslümanlara karşı sevgi dolu samimi duygular beslemekteydi. Evinde âyet levhalarının asılı olduğu söylenmekte ve hatta gizli din kullandığı bile rivayet edilmekteydi. "İstanbul'un füsûnuna tapınıyordu ve muhakkak ki hayranı bulunduğu asil bir hava içinde yaşamıştı. Fevkalâde sevilmesi sebebiyle giyim ve sakal tarzının çok kimselerce taklit edilmiş olduğu söylenir" diyerek Gazimihal onun Türkiye'de kendisine ikinci bir yuva bulduğunu dile getirir.[19] Zira Mehmet Ali Bey (1856-1895), Savfet [Atabinen] (1858-1939) ve Mehmet Zati [Arca] (1863-1951) gibi istikbâlin önemli Muzika-yı Hümâyun komutanları onun öğrencileri olmuşlardır.

Feriköy Latin Katolik Mezarlığı'ndaki mezarında ondan başka ailesine mensup üç şahıs daha yatmaktadır. Olga Florio-Guatelli (1854-1934), Henry Florio (1874-1944) ve Marcel Florio (1875-1923) Guatelli Paşa'nın kızı ve torunları olmalıdırlar.[20] 1944 yılından sonra da mezara defin olmamıştır. Callisto Guatelli'nin de Donizetti Paşa gibi apoletli ve göğsü madalyalarla dolu portreleri mevcuttur. Hâlâ detaylı bir tarihçesi bulunmayan Muzika-yı Hümâyun'da Donizetti'den sonra sarayın ikinci maestrosu konumundaki bu İtalyan müzisyen hakkında da tarih sayfaları böylelikle az da olsa aralanmaya başlamıştır.

Not

Makalemin Metin And'a armağan olarak hazırlanan bu kitapta yayımlanıyor olması benim için ayrı bir değer taşıyor. Zira çocukluğumun yazları Suadiye'de çamlar altında deniz kenarındaki eski bir köşk arsasına sonradan inşa edilen ferah bir sitede geçmişti. Burası Metin And'ın da yazları oturduğu Suadiye Sahil Sitesi'ydi. Ben o zamanlar klasik Batı müziğine hayran bir küçük çocuk olmama rağmen, yaşımın tabiatıyla müzik ve sanat tarihçiliği ile doğal olarak ilgisizdim. Bir köşede elinde devamlı bir kitap okuyan bu profesörü de doğrusu hiçbir zaman yakınen tanımadım. Ama yine de onun *Türkiye'de İtalyan Sahnesi – İtalyan Sahnesi'nde Türkiye* kitabını daha ilk yayımlandığı sene olan

18 Refik Ahmet Sevengil, *Saray Tiyatrosu*, s. 190.
19 Gazimihal, *Türk Askeri Muzıkaları Tarihi*, 1955, s. 71.
20 Guatelli'nin Lucca yayınevi tarafından basılan eserleri arasında piyano eşlikli keman için *Pensee fugitive* adında bir bestesi bulunmaktadır. Bu eser "Bay Ed. Florio'ya" ithafını içerir.

1989'da bu sitede otururken alıp incelemiştim. Guatelli Paşa'yı da sanırım ilk defa orada keşfettim. Bu detaylı çalışmayı eğitimim için İngiltere ve İskoçya'ya gittiğim zaman da yanımda götürdüm. Osmanlı Sarayı'nın Avrupaî müzik kültürüne profesyonel anlamda daha da merakım arttıkça Metin And'ın 1950'lerden beri kaleme aldığı titiz ve nitelikli çalışmalarına hayranlığım daha da artıyordu. Bir yerde ben kendisini Suadiye Sahil Sitesi'nde değil de onun da araştırma yapmış olduğu eski British Library'nin o meşhur Reading Room'unda makalelerini okuyarak sonradan keşfediyordum. Garip bir talih: sanki o sitenin havası, suyu, toprağı ve manevi elektriği Metin And'ın ilgi duyduğu bu konuyu o zamanlar bilinçsiz olmama rağmen bana aşılamıştı. İşte seneler sonra bu makalemi kendisine hediye edebilmekten büyük mutluluk duyuyorum ve bunun geç ifade edilen bir teşekkür olarak kabul edilmesini diliyorum.

Callisto Guatelli Paşa
(M. R. Gazimihal,
Türk Askeri Muzikaları Tarihi,
1955)

Guatelli'nin Feriköy Latin Katolik Mezarlığı'ndaki mezarı (Emre Aracı).

NOMS DU CONCESSIONNAIRE : Guatelli Calisto

[illegible]	Personne Inhumée	Matricul. No.	Tombe N° Nouveau	Tombe N° Ancien	Reçu No.	DATE
1	Guatelli Calisto [illegible]	632	70	200		25 Mars [illegible]
2	Florio Marcel [illegible]					21 Mai 1923
3	Florio Olga 80				453	6 Septembre 1934
4	Florio Henri 70				3441	22 Septembre 1944

Mezarlık kayıt defterinde Guatelli'nin ölüm tarihi 25 Mart 1900 olarak verilmiş.

tres pour ladite échelle.

Galata, le 28 mars 1859.

L'Agence du Lloyd Autrichien.

THÉATRE NAUM.

Représentation extraordinaire au bénéfice des maîtres C. Guatelli et J. Figlinesi, le mercredi, 30 mars.

Première Partie

Marche Impériale de S. M. le Sultan. par C. Guatelli ;

2me acte de *Leonora*, par Mercadante ;

Airs orientaux 1° *Ahi ! Effendym, Ah ! Sultanem !*

2° *Oh Deukulen Coumral Sach !*

Le Souvenir, grande scène exécutée par Mme Chiaramonte Giustini, par C. Guatelli ;

Le Papillon, danse exécutée par Mlle Galli, par C. Guatelli.

Deuxième Partie

Grande ouverture pour orchestre par J. Figlinesi ;

Cavatine d'*Ernani* chantée par Mlle Stramesi, de Verdi ;

Airs orientaux 1° *Chemsel Housny* ;
2° *Ei afitaby pour jia* ;
3° *Ei chiay milquy letafet*
par Nedjyb pacha ;

Grand air de la *Favorite* chanté par Mlle Viale, de Donizetti ;

Grande scène et duo *Crespino e la comare* exécutés par Mlle Scheggi, Mme Roda et M. Scheggi, de Ricci.

Troisième partie

Souvenir de Bellini *Sonambula*, exécuté sur le violon par Mlle Stramesi, d'Artot ;

Troisième acte de la *Traviata*.

N. B. Les airs orientaux ci dessus annoncés, arrangés par le maître C. Guatelli, chef de la musique impériale, seront exécutés pour la première fois à Constantinople.

Bulletin Commercial.

BOURSE DE CONSTANTINOPLE.
COURS DU CHANGE du 28 mars 1859.
Contre Caïmé au pair.

	PLUS HAUT	PLUS BAS	CLÔTURE
Londres, 3/m.	140	139	139
Marseille, 3/m.	222 1/2	221 3/4	222
Gênes . . .	220		
Trieste . . .	[illegible]		

Patria, già comandato dal Ca
fodrato in rame, attualmente in
so Carà-Burnù del Mar Nero
nello stato e luogo in cui si t
del deliberamento.

2°. Del carico ossa d' anim
vecchi di ferro, cavi vecchi
detto naviglio, il quale carico p
Sebastopoli secondo le polizze
sisteva in 285 ton. di ferro
140 ton. ossa d'animali e 7
chi. Però vi è stato gettato por
le ossa, e non si garantisce l
delle ossa, ne del ferro, e can
cavi vecchi, e al deliberatario ri
lo che troverà nel detto navig
come lo troverà.

Il deliberatario dello scaffo
dersi col deliberatario del cari
libero da questo. Sarà a peso e
deliberatario del carico di es
spese contro rischio e pericolo i
so, e lasciare libero lo scaffo al
rio di questo.

I deliberamenti saranno fatti
offerenti, e l'ammontare sarà
mente e rispettivamente pagato

Dalla Regia Cancelleria di Sve
gia in Costantinopoli, addi 28 M

ANKER

Journal de Constantinople'de Guatelli yararına Naum Tiyatrosu'nda verilen konserin ilânı, 30 Mart 1859

MAZURKA

ET CHANT TURC

Allons nous réjouir,
Aux champs de gueuk-Sou.

par HADJI EMIN BEY
Harmonisé par C. GUATELLI
Autographié par Hadji Emin

IMPRIMERIE OSMANIÉ
STAMBOUL
(en face de Tchemberli Tach)

Nº 136

Hacı Emin Bey'in bestelediği **Mazurka et Chant Turc** "Allons nous réjouir, Aux champs de gueuk-Sou" (Gidelim Göksu'ya, yarın gidelim) Türk musıkisinin Batı formuna adapte edildiği bu eser Guatelli tarafından armonize edilmişti (Emre Aracı Arşivi)